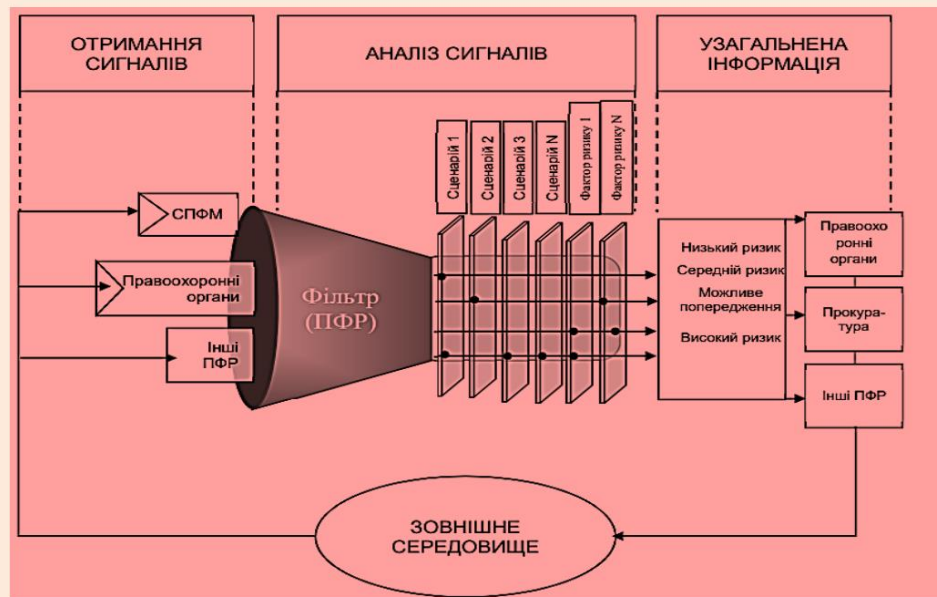

ТЕМА 4. РИЗИК-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

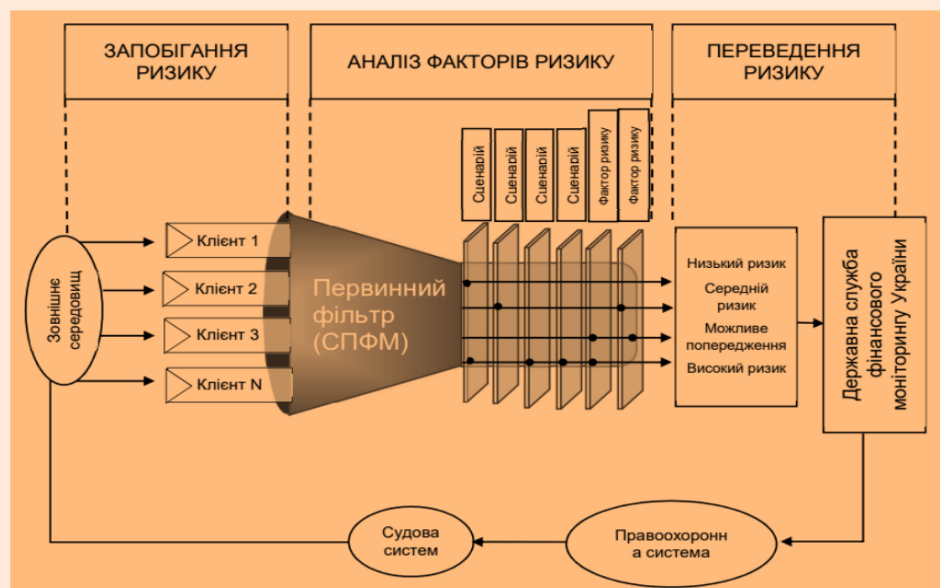
1. Застосування ризик-орієнтованого підходу

Ризик-орієнтований підхід - визначення (виявлення), оцінка (переоцінка) та розуміння ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, а також вжиття відповідних заходів мінімізації таких ризиків залежно від їх рівня. Такий підхід дозволяє спрямувати ресурси туди, де існують вищі ризики.

МАКРОРІВНЕВА МОДЕЛЬ ІНСТИТУТУ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

МІКРОРІВНЕВА МОДЕЛЬ ІНСТИТУТУ РИЗИК-ОРІЄНТОВАНОГО ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ

Країни повинні вживати належних заходів щодо виявлення та оцінювання ризиків ВК/ФТ для країни на постійній основі. В Україні НОР проводять кожні три роки.

Секторальні ризики ВК/ФТ

№ з/п	Загроза	Вразливість	Ризик	Чистий рівень ризику	Значення рівня ризику
1	2	3	4	5	6
1	Високий рівень корупції	Сфера державного управління, оборонно-промисловий комплекс	Неефективна боротьба з корупцією	6	Середній
2		Фінансовий сектор, нефінансовий сектор, сфера оподаткування	Ризик фальсифікації рахунків-фактур (інвойсів) у зовнішньоекономічній діяльності (ризик ілlegalних фінансових відтоків з країни)	9	Високий
3		Фінансовий сектор, стабільність національної валюти, фінансова грамотність населення	Низький рівень довіри до фінансової системи	4	Середній
4	Нестабільна безпекова ситуація в Україні	Активізація сепаратистських рухів, агресивні дії РФ щодо України, незаконний обіг вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових та отруйних речовин	Прояви тероризму та сепаратизму	9	Високий
5		Контрабанда, незаконний обіг зброї, торгівля людьми, фінансові шахрайства	Зростання організованої злочинності	6	Середній
6	Високий рівень офшоризації та тінізації національної економіки	Економіка країни та фінансова система в цілому	Високий обіг готівки	9	Високий
7		Управління державними фінансами, фіскальне адміністрування, приховане безробіття	Тінізація та офшоризація національної економіки	6	Середній

Зведені результати секторальних оцінок ризиків щодо використання ВНУП з метою ВК та ФТ

№ з/п	Вид ВНУП	Рівень ризику ВК	Рівень ризику ФТ
1	Нотаріуси	середній	середній
2	Адвокати, адвокатські бюро та об'єднання	середній	середній
3	Суб'єкти господарювання, що надають юридичні послуги	високий	високий
4	Сектор ринку нерухомості	високий	середній
5	Сектор проведення лотерей та азартних ігор у тому числі казино, електронне (віртуальне) казино	середній	низький
6	Сектор аудиторських послуг	середній	низький
7	Сектор бухгалтерських послуг які надають фізичні особи - підприємці	низький	низький
8	Сектор торгівлі за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них	низький	низький

Це результати 2 НОР, 3 – буде оприлюднена тільки через місяць після зняття воєнного стану

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний у своїй діяльності застосовувати ризик-орієнтований підхід, враховуючи відповідні критерії ризику, зокрема, пов'язані з його клієнтами, географічним розташуванням держави реєстрації клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів, видом товарів та послуг, що клієнт отримує від суб'єкта первинного фінансового моніторингу, способом надання (отримання) послуг. Ризик-орієнтований підхід має бути пропорційний характеру та масштабу діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу.

Застосування ризик-орієнтованого підходу здійснюється в порядку, визначеному внутрішніми документами з питань фінансового моніторингу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, з урахуванням рекомендацій відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний здійснювати оцінку/переоцінку ризиків, у тому числі притаманних його діяльності, документувати їх результати, а також підтримувати в актуальному стані інформацію щодо оцінки ризиків, притаманних його діяльності (ризик-профіль суб'єкта первинного фінансового моніторингу), та ризику своїх клієнтів таким чином, щоб бути здатним продемонструвати своє розуміння ризиків, що становлять для нього такі клієнти (ризик-профіль клієнтів).

2. Завдання, обов'язки та права суб'єкта первинного фінансового моніторингу

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу (крім спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що провадять свою діяльність одноособово, без утворення юридичної особи) з урахуванням вимог законодавства, результатів національної оцінки ризиків та оцінки ризиків, притаманних його діяльності, розробляє, впроваджує та оновлює правила фінансового моніторингу, програми проведення первинного фінансового моніторингу та інші внутрішні документи з питань фінансового моніторингу (далі - внутрішні документи з питань фінансового моніторингу) і призначає працівника, відповідального за його проведення (далі - відповідальний працівник).

Внутрішні документи з питань фінансового моніторингу повинні містити процедури, достатні для забезпечення ефективного управління ризиками, а також для запобігання використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення.

Групи, учасниками яких є суб'єкти первинного фінансового моніторингу, розробляють та впроваджують єдині правила фінансового моніторингу, що, зокрема, включають процедуру використання інформації в межах групи з метою фінансового моніторингу. Такі правила поширюються на всіх суб'єктів первинного фінансового моніторингу, що входять до групи, їх філії та дочірні компанії, розташовані в інших країнах.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу зобов'язаний:

1) стати на облік у спеціально уповноваженому органі як суб'єкт первинного фінансового моніторингу та повідомляти спеціально уповноважений орган в порядку, визначеному Національним банком України для суб'єктів первинного фінансового моніторингу, щодо яких Національний банк України виконує функції державного регулювання і нагляду, а також Кабінетом Міністрів України для інших суб'єктів первинного фінансового моніторингу, про:

призначення чи звільнення відповідального працівника;

призначення особи, яка тимчасово буде виконувати обов'язки відповідального працівника у разі його відсутності;

зміну відомостей про суб'єкта первинного фінансового моніторингу та/або відповідального працівника чи особу, яка тимчасово виконує його обов'язки;

припинення та/або поновлення діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу;

2) забезпечувати відповідно до вимог, встановлених відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, належну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу, що належним чином надасть можливість виявляти порогові та підозрілі фінансові операції (діяльність) незалежно від рівня ризику ділових відносин з клієнтом (проведення фінансових операцій без встановлення ділових відносин) та повідомляти про них спеціально уповноважений орган, а також запобігати використанню послуг та продуктів суб'єкта первинного фінансового моніторингу для проведення клієнтами фінансових операцій з протиправною метою;

3) забезпечувати функціонування належної системи управління ризиками, застосування у своїй діяльності ризик-орієнтовного підходу та вжиття належних заходів з метою мінімізації ризиків;

4) здійснювати належну перевірку нових клієнтів, а також існуючих клієнтів;

5) забезпечувати моніторинг фінансових операцій клієнта (у тому числі таких, що здійснюються в інтересах клієнта) на предмет відповідності таких фінансових операцій наявній у суб'єкта первинного фінансового моніторингу інформації про клієнта, його діяльність та ризик, включаючи в разі необхідності інформацію про джерело коштів, пов'язаних з фінансовою(ими) операцією(ями);

6) забезпечувати виявлення, зокрема з використанням засобів автоматизації, фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, до початку, у процесі, у день виникнення підозри, після їх проведення або під час спроби їх проведення чи після відмови клієнта від їх проведення;

7) забезпечувати реєстрацію фінансових операцій, що підлягають фінансовому моніторингу, зокрема з використанням засобів автоматизації;

8) повідомляти спеціально уповноважений орган про порогові та підозрілі фінансові операції

9) у разі надходження від спеціально уповноваженого органу повідомлення:

з ненульовими кодами помилок за окремими фінансовими операціями або в цілому щодо наданого суб'єктом первинного фінансового моніторингу повідомлення, зокрема повідомлення щодо відстеження (моніторингу) фінансових операцій, подати протягом трьох робочих днів з дня надходження такого повідомлення до спеціально уповноваженого органу належним чином оформлене повідомлення;

про помилку в опрацюванні додаткової інформації (інформації для виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави) подати протягом двох робочих днів з дня надходження такого повідомлення належним чином оформлену додаткову інформацію;

10) сприяти в межах законодавства працівникам спеціально уповноваженого органу у проведенні аналізу фінансових операцій;

11-15) подавати на запит спеціально уповноваженого органу, що вчинений в межах його повноважень, інформацію, визначену чинним законодавством

16) вживати заходів щодо запобігання розголошенню (зокрема особам, стосовно фінансових операцій яких проводиться перевірка) інформації, що подається спеціально уповноваженому органу, та іншої інформації з питань фінансового моніторингу (у тому числі про факт подання такої інформації або факт отримання запиту, рішення чи доручення від спеціально уповноваженого органу та їх виконання), крім випадків, визначених законодавством;

17) документувати заходи, вжиті з метою виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії шляхом створення (ведення) відповідних документів (у тому числі

електронних), записів у такий спосіб, щоб сприяти працівникам суб'єкта первинного фінансового моніторингу, залученим до проведення первинного фінансового моніторингу, найбільш раціонально та ефективно виконувати свої обов'язки та бути здатним довести суб'єкту державного фінансового моніторингу, що рішення, прийняті з метою дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, зокрема, щодо оцінки ризиків, здійснення належної перевірки, моніторингу та повідомлення про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу, ґрунтуються на змістовних фактах та результатах комплексного і належного аналізу;

18) зберігати (у спосіб, щоб оперативно надавати на запит відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, та в обсязі, достатньому для відновлення інформації щодо конкретних фінансових операцій, у тому числі у разі необхідності надання як докази у кримінальному провадженні) документи (у тому числі електронні), їх копії, записи, дані, інформацію щодо заходів, вжитих з метою виконання вимог у сфері запобігання та протидії, зокрема щодо здійснення належної перевірки клієнтів (у тому числі ідентифікації та верифікації представників клієнтів, встановлення їх повноважень), а також осіб, яким суб'єктом первинного фінансового моніторингу було відмовлено у встановленні ділових відносин та/або проведенні фінансових операцій, а також усі документи, що стосуються ділових відносин (проведення фінансової операції) з клієнтом (включаючи ділову, зокрема внутрішню, кореспонденцію, листування, звіти, запити, результати будь-якого аналізу під час здійснення належної перевірки клієнта), не менше п'яти років після припинення ділових відносин з клієнтом або завершення разової фінансової операції без встановлення ділових відносин з клієнтом.

19) забезпечувати доступ відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного регулювання і нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, та на обґрунтовані запити правоохоронних органів, вчинені в межах їх повноважень, до документів або інформації, що міститься в них, у повному обсязі відповідно до вимог закону. Отримання правоохоронними органами від банків документів або інформації, що становлять банківську таємницю, здійснюється в порядку та в обсязі, встановлених [Законом України "Про банки і банківську діяльність"](#);

20) за дорученням спеціально уповноваженого органу, наданим з метою виконання запиту уповноваженого органу іноземної держави, зупиняти проведення або забезпечити моніторинг фінансової операції відповідної особи в установленому законодавством порядку;

21) за рішенням спеціально уповноваженого органу зупиняти проведення видаткових фінансових операцій або забезпечити моніторинг фінансової операції (фінансових операцій) відповідної особи в установленому законодавством порядку;

22) проводити в порядку, встановленому суб'єктом державного фінансового моніторингу, що відповідно до законодавства виконує функції державного регулювання та нагляду за відповідним суб'єктом первинного фінансового моніторингу, внутрішні перевірки своєї діяльності на предмет дотримання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії або незалежний аудит своєї діяльності (крім банківської діяльності) у цій сфері;

23) вживати відповідно до законодавства заходів для забезпечення проходження відповідальним працівником навчання у сфері запобігання та протидії протягом трьох місяців з дня його призначення, а також підвищення кваліфікації відповідального працівника шляхом проходження навчання не менше одного разу на три роки на базі відповідного навчального закладу, що належить до сфери управління спеціально уповноваженого органу, та в інших навчальних закладах за погодженням із спеціально уповноваженим органом;

24) вживати на постійній основі заходів з підготовки персоналу з метою належного виконання вимог цього Закону, зокрема шляхом проведення освітньої та практичної роботи;

25) здійснювати управління ризиками, пов'язаними із запровадженням чи використанням нових та існуючих інформаційних продуктів, ділової практики або технологій, у тому числі

таких, що забезпечують проведення фінансових операцій без безпосереднього контакту з клієнтом;

26) виконувати вчинені на підставі, у межах повноважень та у спосіб, передбачені законодавством у сфері запобігання та протидії, вимоги відповідних суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до законодавства виконують функції державного регулювання та нагляду за суб'єктами первинного фінансового моніторингу, щодо виконання вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

27) встановлювати для працівників процедури щодо повідомлення керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу та/або відповідального працівника про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії, у тому числі без зазначення авторства (анонімно), із забезпеченням відповідних засобів;

28) забезпечувати захист (не допускати звільнення чи примушення до звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності чи піддання іншим негативним заходам впливу (переведення, атестація (переатестація), зміна умов праці, відмова в призначенні на вищу посаду, скорочення заробітної плати тощо) або піддання загрозі таких заходів впливу) працівників у зв'язку з повідомленням ними керівника та/або відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу чи суб'єкта державного фінансового моніторингу про порушення вимог законодавства у сфері запобігання та протидії;

29) не допускати до керівництва, членства у своїх органах управління (наглядових та виконавчих) або контролю осіб, які мають не погашену або не зняту в установленому законом порядку судимість за корисливі кримінальні правопорушення або тероризм, а також їх співучасників у таких кримінальних правопорушеннях;

30) не допускати формування свого статутного капіталу (для кредитних спілок - пайового, резервного та додаткового капіталу) за рахунок коштів, джерела походження яких неможливо підтвердити.

Суб'єкт первинного фінансового моніторингу з метою виконання покладених на нього завдань має право звертатися із запитом до Національного банку України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, органів виконавчої влади, правоохоронних органів, державних реєстраторів, які зобов'язані протягом десяти робочих днів з дня отримання відповідного запиту надати запитувану інформацію та/або документи (їх копії, витяги з документів). Правоохоронні органи надають інформацію з урахуванням вимог, передбачених [Кримінальним процесуальним кодексом України](#).

Суб'єкту первинного фінансового моніторингу, його керівникам, відповідальному працівнику, іншим працівникам, залученим до проведення первинного фінансового моніторингу, кінцевим бенефіціарним власникам забороняється використовувати свої повноваження та пов'язані з ними можливості або утримуватися від їх використання з метою легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення або сприяння іншим особам у вчиненні таких дій.

Керівник та заступник керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу, голова та члени наглядового органу суб'єкта первинного фінансового моніторингу, відповідальний працівник (особа, яка тимчасово виконує повноваження відповідального працівника у разі його відсутності), інші працівники суб'єкта первинного фінансового моніторингу, залучені до проведення первинного фінансового моніторингу, повинні мати бездоганну ділову репутацію та не мати громадянства (підданства) держави, що здійснює збройну агресію проти України.

Керівники та відповідальні працівники (особи, які тимчасово виконують повноваження відповідальних працівників у разі їх відсутності) суб'єктів первинного фінансового моніторингу, а також інші працівники, залучені до проведення первинного фінансового

моніторингу, у разі порушення законодавства про запобігання та протидію несуть відповідальність згідно із законом.

Відповідальність за неналежну організацію та проведення первинного фінансового моніторингу несе керівник суб'єкта первинного фінансового моніторингу, а також відповідальний працівник.

3. Правовий статус відповідального працівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу

Відповідальний працівник призначається за посадою на рівні керівництва суб'єкта первинного фінансового моніторингу. Правовий статус, підзвітність та підпорядкування відповідального працівника банку в організаційній структурі банку та вимоги до нього визначаються нормативно-правовими актами Національного банку України.

Відповідальний працівник повинен мати бездоганну ділову репутацію та відповідати кваліфікаційним вимогам, встановленим суб'єктом державного фінансового моніторингу, що згідно із цим Законом виконує функції державного регулювання та нагляду за відповідним суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Призначення відповідального працівника та перевірка його відповідності кваліфікаційним вимогам здійснюються в порядку, визначеному відповідним суб'єктом державного фінансового моніторингу, який виконує функції державного регулювання та нагляду за суб'єктом первинного фінансового моніторингу.

Призначення та звільнення відповідальних працівників банків, філій іноземних банків здійснюються за погодженням з Національним банком України.

До повноважень відповідального працівника належать:

- 1) забезпечення повідомлення спеціально уповноваженого органу про фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу;
- 2) забезпечення повідомлення держателя Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань про виявлені розбіжності між відомостями про кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності клієнта, що містяться в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань, та інформацією про кінцевих бенефіціарних власників та структуру власності клієнта, отриманою суб'єктом первинного фінансового моніторингу в результаті здійснення належної перевірки клієнта;
- 3) проведення перевірок діяльності будь-якого підрозділу суб'єкта первинного фінансового моніторингу та його працівників щодо виконання ними внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу;
- 4) право доступу до всіх приміщень, документів, інформації, баз даних, технічних засобів електронних комунікацій, архівів суб'єкта первинного фінансового моніторингу;
- 5) залучення працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу до проведення первинного фінансового моніторингу та перевірок з цих питань;
- 6) організація розроблення, подання для затвердження, забезпечення постійного оновлення, а також контроль за виконанням внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу;
- 7) одержання пояснень з питань проведення фінансового моніторингу від працівників суб'єкта первинного фінансового моніторингу незалежно від займаних посад;
- 8) сприяння проведенню уповноваженими представниками суб'єктів державного фінансового моніторингу, що відповідно до цього Закону виконують функції державного

регулювання та нагляду за відповідними суб'єктами первинного фінансового моніторингу, перевірок діяльності суб'єкта первинного фінансового моніторингу щодо дотримання законодавства у сфері запобігання та протидії;

9) прийняття рішення про подання інформації з питань фінансового моніторингу на запити спеціально уповноваженого органу та відповідних правоохоронних органів;

10) виконання інших функцій відповідно до законодавства та внутрішніх документів з питань фінансового моніторингу.

Відповідальний працівник під час виконання функцій з питань проведення фінансового моніторингу незалежний у своїй діяльності, **підзвітний тільки керівнику суб'єкта первинного фінансового моніторингу** і зобов'язаний не менше одного разу на місяць інформувати в письмовій формі керівника суб'єкта первинного фінансового моніторингу про виявлені фінансові операції, що підлягають фінансовому моніторингу.

Особливості діяльності спеціально визначених суб'єктів первинного фінансового моніторингу

Виконання обов'язків суб'єкта первинного фінансового моніторингу забезпечується:

1) адвокатськими бюро, адвокатськими об'єднаннями та адвокатами, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, нотаріусами, суб'єктами господарювання, що надають юридичні послуги, якщо вони беруть участь, діючи від імені та/або за дорученням клієнта, у будь-якій фінансовій операції та/або допомагають клієнту планувати чи здійснювати операцію щодо:

купівлі-продажу нерухомості або управління майном при фінансуванні будівництва житла;

купівлі-продажу суб'єктів господарювання та корпоративних прав;

управління коштами, цінними паперами або іншими активами клієнта;

відкриття та/або управління банківським рахунком або рахунком у цінних паперах;

залучення коштів, необхідних для створення юридичних осіб та фондів, забезпечення їх діяльності або управління ними;

створення, забезпечення діяльності або управління юридичними особами, фондами, трастами або іншими подібними правовими утвореннями;

2) суб'єктами господарювання, які надають посередницькі та/або консультаційні послуги під час здійснення операцій з нерухомим майном, при наданні посередницьких та/або консультаційних послуг, підготовці та/або вчиненні правочинів щодо купівлі-продажу або надання в оренду нерухомого майна, якщо щомісячна сума орендної плати дорівнює або перевищує визначену суму;

3) суб'єктами господарювання, які здійснюють торгівлю за готівку дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них, якщо сума фінансової операції (або пов'язаних фінансових операцій) дорівнює або перевищує визначену суму, під час проведення фінансових операцій з дорогоцінними металами і дорогоцінним камінням та виробами з них та/або під час організації торгівлі такими предметами, у тому числі аукціонної;

4) суб'єктами господарювання, які проводять лотереї та/або азартні ігри (окрім азартних ігор в казино), під час здійснення фінансових операцій із прийняття ставок, повернення ставок та видачі (виплати) виграшів (призів).

Суб'єкт господарювання, який проводить лотереї, зобов'язаний також виконувати обов'язки суб'єкта первинного фінансового моніторингу під час здійснення фінансових операцій із прийняття ставок у лотерею, повернення ставок у лотерею та видачі (виплати)

виграшів (призів) у лотерею, які здійснюються розповсюджувачами лотерей від імені та за рахунок такого суб'єкта господарювання;

5) суб'єктами господарювання, які проводять азартні ігри в казино, під час здійснення фінансових операцій із обміну коштів на ігрові замітники гривні, обміну ігрових заміників гривні на кошти, а також під час виплати виграшів;

6) суб'єктами господарювання, які здійснюють торговельну діяльність культурними цінностями та/або надають посередницькі послуги в такій діяльності, якщо сума фінансової операції (або пов'язаних фінансових операцій) дорівнює або перевищує визначену суму під час проведення фінансових операцій з культурними цінностями та/або під час організації торгівлі такими культурними цінностями, у тому числі аукціонної.

Нотаріуси, адвокатські бюро, адвокатські об'єднання, адвокати, які здійснюють адвокатську діяльність індивідуально, особи, які надають юридичні послуги, можуть не виконувати обов'язки щодо здійснення належної перевірки клієнта та не повідомляти спеціально уповноважений орган про свої підозри у разі надання послуг щодо захисту клієнта, представництва його інтересів у судових органах та у справах досудового врегулювання спорів або надання консультацій щодо захисту та представництва клієнта.

4. Критерії ризиків

СПФМ у своїй діяльності зобов'язані застосовувати ризик-орієнтований підхід. Але для ефективного його застосування важливо розуміти ризики, вміти їх виявляти та ОЦІНЮВАТИ. Саме для цього існують критерії ризиків.

Закон про ПВК/ФТ надає СПФМ право самостійно визначати критерії ризику. В цьому є сенс, оскільки ніхто краще ніж СПФМ не знає особливостей його діяльності та послуг, масштабів, каналів та способів надання послуг, його клієнтів та контрагентів.

Разом з тим, під час такого визначення СПФМ має враховувати критерії ризику, які встановлюються суб'єктом державного фінансового моніторингу. Для банків, страхових компаній, кредитних спілок, фінансових компаній та інших СПФМ щодо яких функції державного регулювання і нагляду відповідно до статті 18 Закону про ПВК/ФТ виконує Національний банк, регулятор встановив критерії ризику ще в 2020 році:

- для банків - додаток 19 до Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, затверджене [постановою Правління від 19.05.2020 № 65](#)

- для небанківських установ - додаток 18 до Положення про здійснення установами фінансового моніторингу, затверджене [постановою Правління від 28.07.2020 № 107](#)

Для усіх інших СПФМ критерії ризиків встановлює центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а саме - Міністерство фінансів України.

Нові Критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення (далі -

Критерії) затверджені [наказом Мініну України від 28.12.2022 №465](#), зареєстровані в Мінюсті 09.02.2023 за № 258/39314 та набрали чинності з 24 лютого 2023 року.

Визначено такі критерії ризиків легалізації (відмивання) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансування тероризму та фінансування розповсюдження зброї масового знищення:

- критерії ризику за типом клієнта;
- критерії ризику, пов'язані з географічним розташуванням держави проживання (перебування, реєстрації) клієнта або установи, через яку він здійснює передачу (отримання) активів;
- критерії ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуги (продукту).

Нові Критерії відрізняються не лише обсягами, а й змістом.

Розділ I «Загальні положення» містить не лише перелік СПФМ, які використовують Критерії в своїй діяльності, та визначення основних термінів. Зокрема, розділ включає такі новації.

1. Зазначено, що СПФМ під час розроблення власних критеріїв має враховувати не лише ті, що запропоновані в цьому документі, а також:

- **Типологічні дослідження**, підготовлені Держфінмоніторингом та оприлюднені за [посиланням](#). На сьогодні оприлюднено 21 типологічне дослідження. Зазначений перелік не повний, оскільки деякі матеріали мають чутливу інформацію, тому доводяться до відома СПФМ в індивідуальному порядку через їх регуляторів.

- **Результати національної оцінки ризиків**. Матеріали НОР 2022 - документ, який включає 507 сторінок і також не оприлюднювався, а доводився індивідуально.

2. Визначено етапи оцінки ризику. СПФМ має здійснювати оцінку ризик-профілю СПФМ та оцінку ризик-профілю клієнтів. Процедура включає виявлення та аналіз ризику, визначення його рівня, аналіз заходів з управління ризиками для їх мінімізації.

3. Окреслено 6 критеріїв, які має враховувати СПФМ під час здійснення оцінки власного ризик-профілю.

4. Визначено особливості послуг, на які СПФМ має звертати увагу першочергово. Серед них:

- цільове використання послуг - аналіз щодо можливості маскування незаконного походження коштів, фінансування тероризму, сприяння анонімності учасників, використання від імені третіх осіб

- особливі можливості використання послуг - чи дозволяє послуга здійснювати операції із залученням високо-ризикових контрагентів

- цільовий сегмент для реалізації послуг - які клієнти надають перевагу тій чи іншій послугі

5. Деталізовано порядок визначення ризик-профілю установи та оцінки ризиків клієнтів (процедури, терміни, ресурси, особливості, актуалізація, документування).

6. Наведено перелік заходів з управління ризиками.

7. Передбачена можливість здійснення оцінки ризику ділових відносин для групи клієнтів, що спрощує підходи та витрати на виконання функції.

Особливу увагу треба звернути на обов'язок СПФМ документувати результати оцінки/переоцінки як власного ризик-профілю так і ризик-профілів клієнтів у спосіб, достатній для демонстрації власного розуміння цих ризик-профілів. Мало зробити, треба аргументовно переконати, що правда на вашому боці.

Розділ II «Критерії ризику за типом клієнта» також значно збільшився.

До критеріїв за типом клієнта відносяться такі, що безпосередньо притаманні клієнту, його організаційно-правовій формі, структурі власності, діяльності (діловій, професійній, особистій), а також його кінцевому бенефіціарному власнику (далі - КБВ).

Новий документ містить 36 критеріїв за типом клієнта (раніше було 12). Разом з тим, застосовується більш зважений підхід до врахування значень критерію.

Наприклад, раніше критерієм ризику за типом клієнта був факт відношення особи до публічного діяча, його близької особи або пов'язаної з ним особи (далі - PEPs). Нові критерії відносять до ризикових не усіх без винятку PEPs, а тільки тих:

- які приховують особистість, використовуючи, зокрема, корпоративні інструменти для приховування належності до КБВ, права власності, країни, здійснення підприємницької діяльності. Загалом визначено 4 інструменти такого уникнення.

- які мають певні індивідуальні характеристики та поведінку як то небажання надавати пояснення, надання неточної інформації тощо

- стосовно яких є негативна/підозріла інформація

- стосовно яких наявна інформація щодо повноважень та функціональних обов'язків, які можуть містити ризики, наприклад, наявність доступу до державних активів, бюджетних коштів, вплив на орган, що видає дозвоільні документи і т. і.

Тобто, критеріїв та ознак значно більше, але фізичних осіб, які відповідають таким ознакам суттєво менше. Зазначене слугує адекватному, а не формальному підходу під час визначення ризику, що і є сутністю ризик-орієнтованого підходу. Більші ризики - більше уваги. І навпаки. Відсутня потреба підвищеної уваги до PEPs, діяльність якого не має ознак ризикової/підозрілої.

Розділ III «Критерії ризику за географічним розташуванням...» включає більший перелік ризикових держав. Крім офшорів, держав з чорного та сірого списку FATF і країн-терористів та під санкціями, до переліку увійшли:

- держави, що здійснюють збройну агресію проти України

- непідконтрольні Україні території або тимчасово окуповані території України, або території, розташовані у зонах безпеки, прилеглих до району бойових дій

- держави (території) визначені Європейською комісією як країни зі слабкими режимами запобігання та протидії
- держави з підвищеним ризиком корупції та фінансування тероризму, які не співпрацюють у наданні інформації про бенефіціарне володіння

За географічним критерієм ризику оцінюються клієнти:

- які є громадянами ризикових держав та особи, для яких так держави є місцем постійного проживання
- юридичні особи ризикових держав
- юридичні особи, КБВ або засновниками яких є громадянами ризикових держав

Розділ IV «Критерії ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуг (продукту)» суттєво збільшився. Але, як і в розділі II, зміни тільки на краще.

Наприклад, попередній перелік зобов'язував оцінювати будь-які міжнародні перекази на значну суму, дистанційні послуги, товари/послуги, вартість яких визначити важко або неможливо та інші послуги на розсуд СПФМ.

Нові Критерії пропонують використовувати 47 значень критеріїв ризику за типом (видом) послуги (продукту) та за способом (каналом) надання чи отримання послуг (продукту), які є конкретними, чітко окресленими, такими, що мінімізують суб'єктивне бачення.

Під час розроблення власних критеріїв СПФМ має враховувати рівень прозорості і складності послуги та потенційну суму коштів, яку клієнт може використати за допомогою послуги.

Більше уваги має приділятися послугам, які надаються із залученням агентів до процесу ідентифікації та верифікації, через мережу Інтернет без встановлення прямого контакту з клієнтом, із використанням способу надання чи отримання послуг, що ґрунтуються на технологічних рішеннях, які обмежують можливості СПФМ оперативно втручатися в процес.

В цілому, Критерії дозволяють спростити підходи оцінки ризику, визначитись з власними критеріями СПФМ та в решті решт створити ефективну систему управління ризиками.